

Yapı Denetim Çalıştayı

11 Kasım 2017 Cumartesi - İstanbul

TMMOB Mimarlar Odası Yapı Denetim Çalışma Grubu'nun 10 Haziran 2017 tarihinde gerçekleşen toplantısında, yapı denetimi mevzuatının, sistem içerisinde mimarların durumunun, Odamızın süreçlerdeki rolünün, denetleme sistemi içerisinde yapı güvenliği ve yapı kalitesine dair koşulların, yapı denetimde görev yapan meslektaşlarımızın yaşamakta olduğu güçlüklerin tartışılacağı ve çözüm önerilerinin görüşüleceği Yapı Denetim Çalıştayı'nın yapılması tavsiye edilmiş, 45. Merkez Yönetim Kurulu'nun 19 Ağustos 2017 tarihli 26. Toplantısında çalıştaya hazırlık yapılmasına karar verilmiştir.

Yapı Denetim çalıştayı, 11 Kasım 2017 Cumartesi günü 35 katılımcıyla, İstanbul Büyükşehir Şubesi'nde gerçekleşmiştir. Çalıştayı programı ve sonucundan çıkacak beklentiler, Yapı Denetim Çalışma Grubu'nun ön raporu doğrultusunda hazırlanmıştır. Çalıştay Eyüp Muhcu'nun konuşmasıyla açılmış; İnşaat Mühendisleri Odası Yapı Denetim Komisyonu üyesi İlkey Teltik'in mevzuatın tarihçesi, meslek gruplarının yapı denetim içerisindeki konumu ve durum tespitleri yapmasıyla devam etmiştir. Ardından, Odamız Yapı Denetim Çalışma Grubu adına Erkan Karakaya Yapı Denetim özelinde mevcut durumu özetlemiş ve ilişkili veriler analiz edilmiştir.

Yapılan sunumlar ve verilen bilgiler ışığında, Mimarlar Odası şubelerince belirlenen katılımcılar 5-6 kişilik 6 gruba ayrılmış; belirlenen konular üzerine yapılan masa tartışmalarını kayıt altına almışlardır.

Çalıştayı forum kısmında ise, tüm masalardan birer temsilci, hemfikir olunan hususlarda kayıt altına alınan sorunları ve önerileri aktarmış; bu sorunlar ve öneriler tüm katılımcılar tarafından tartışılmıştır.

Yapı Denetim Çalışma Grubu Raporu

Yapı Denetim Mevzuatının Kronolojisi

Yapı Denetim sistemi mevzuatına dair ilk adımlar, 17 Ağustos 1999'da çok büyük yıkımlara ve can kayıplarına sebep olan depremden sonra, hükümete konu hakkında hızlı hareket edebilmesi adına çıkarılan 4452 sayılı Kanun ve KHK yayımlama yetkisi verilmesiyle atılmıştır.

Hükümetin yapmış olduğu çalışmalar ilk olarak 10/04/2000 tarihinde yayımlanan 595 sayılı Yapı Denetim Kararnamesi'nin yürürlüğe girmesi ile hayat bulmuş; yapı denetim firmaları kadrolarına ve üstlenebilecekleri sorumluluklara dair sınıflandırılmış, 27 pilot il seçilmiş, mali sorumluluk sigortası ve 601 sayılı KHK'ya dayanarak uzman belgesi uygulaması getirilmiştir.

Fakat 595 sayılı KHK'ya, Anayasa Mahkemesi'nde dava açılmış ve kararnamenin yürürlükten kalkması ile sonlanmışır. Böylece, eski mevzuat ciddi bir dönüşüm geçirerek, 4708 sayılı Kanun'un ilk hali 13/07/2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Burada; pilot il sayısı 19'a çekilmiş, mesleki sorumluluk sigortası uygulaması kaldırılmış, denetçi mimar/mühendis tanımı ortaya çıkmış, yapı denetim bedel katsayısı alt sınırı %3'e çekilmiş, yapı denetim firmalarına cezai işlemler tanımlanmış, denetim firmalarının yalnızca mimar ve mühendislerce kurulabileceği koşulu getirilmiş, iş ve işçi sağlığı güvenliğini de denetleme sorumluluğu verilmiştir. Daha sonra, 01.01.2011 tarihinde çıkartılan bir kanunla yapı denetim

Unvanı	Denetçi/Kontrol Elemanı	Yapı Sorumluluk Alanı	120.000m ² için gerekli Kişi	240.000m ² için gerekli Kişi	360.000m ² için gerekli Kişi
Mimar	Denetçi	360.000	1	1	1
İnşaat Müh. Proje	Denetçi	360.000	1	1	1
İnşaat Müh.	Denetçi	120.000	1	2	3
Elektrik Müh.	Denetçi	120.000	1	2	3
Makine Müh.	Denetçi	120.000	1	2	3
İnşaat Müh.	Kontrol Elemanı	30.000	4	8	12
Elektrik Müh.	Kontrol Elemanı	120.000	1	2	3
Makine Müh.	Kontrol Elemanı	60.000	2	4	6
Mimar + Mühendis	Denetçi + K.E.	-	12	22	32
Tekniker	Yrd. K.E.		2	2	2
Şoför	-		2	2	2
Muhasebe	-		1	1	1
Sekreter	-		1	1	1
			18	28	38

sistemi ülke genelinde 81 ilde hayata geçirilmeye başlanmıştır.

Yürürlüğe konulan 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun aradan geçen 16 yıla ve çok sayıda değişiklik yapılmasına karşın, bünyesinde taşıdığı aksaklıklar ve olumsuzluklarıyla istenilen başarı düzeyine ulaşamamıştır. Temelde mevzuata ilişkin sorunlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Hukuki alt yapının meslektaşlarımızın menfaatleri açısından yetersizliği

Toplam YDK Sayısı	2.766
Toplam Denetçi Sayısı	29.196
Toplam Kontrol Elemanı Sayısı	51.339
Toplam Yrd. Kontrol Elemanı Sayısı	8.694
Toplam Şantiye Şefi Sayısı	85.460
Laboratuvar Kuruluşları	537
Toplam Personel Sayısı	174.689

2. Denetim öğelerinin görev ve sorumluluk tanımlarının yetersiz veya hiç tanılanmamış olması
 - 2.1.Yapı Sahibi
 - 2.2.Yapı Mütcahhidi (YAMBİS)
 - 2.3.Şantiye Şefleri
 - 2.4.Proje Müellifleri
 - 2.5.Yapı Denetim Firmaları
 - 2.6.İlgili İdareler
 - 2.7.İnşa Faaliyeti gerçekteştirenler (işçi, usta vs.)
3. Denetlenmesi mümkün olmayan bir sorumluluk alanın mimarların üzerine verilmesi
4. Mimarların her aksaklıkta sorumlu tutularak haklarında cezai işlem uygulanması
5. Meslek Odalarının süreçten dışlanmış olması
6. Yapı denetim mevzuatında kamusalılık algısının zayıflığı
7. Yapı denetim bedellerinin düşük olması
8. Denetimin yalnızca statik-mukavemet üzerinden değerdendirilmesi
9. İdareler arasındaki uyumsuzluklar ve uygulamanın farklılaşması
10. İdarelerin ve Bakanlık personelinin eğitim yetersizliği
11. Denetim yapan teknik kadronun eğitim yetersizliği
12. Denetim işlemlerinin pratikte yüklenicilerin kontrolünde bulunması

Mevcut Yapı Denetim Mevzuatındaki Sorunlar Üzerine

Yapıların sadece statik-mukavemet açısından denetlenmesi temelinde oluşturulan yapılanma, güvenli yapı yapılması adına yeterli görülmüş; sel, yangın gibi felaketler karşısında bir önlem getirilmesi öncelikler arasına alınmamış; yapının kullanımı aşamasındaki güvenlik unsurları göz ardı edilmiş ve projelendirilme safhasından başlayarak mimarın taşıyıcı sistem seçimindeki kararları ve bu kararları doğrultusunda uygulama-kontrol süreçleri yok sayılmış; müellif mimarın eseri ile ilişkisi koparılmıştır.

Yapı denetiminin sadece strüktür denetimine indirgenmesi ve yapı imalatındaki diğer aşamaların formalite bir denetim ölçğine indirilmesiyle, kullanıcının sağlıklı ve konforlu bir yapı beklentisi böylece göz ardı edilmektedir.

Yapı denetim sisteminde mimarlık mesleği ve mimarlar, sistemdeki diğer meslek disiplinleri arasında ikincil öneme haiz bir meslek grubu statüsüne indirgenmiş; adeta mimarlık mesleği yapı denetim sürecinde yok sayılmıştır.

Uygulamada, yapı denetimde çalışan bir mimarın sorumluluk alanında ve yapı denetim şirketinde asgari istihdam sayısına kadar pek çok noktada meslektaşlarımızın çıkarları açısından sorunlar bulunmaktadır. Mevcut mevzuat mimarlık mesleğini, inşaat mühendisliği

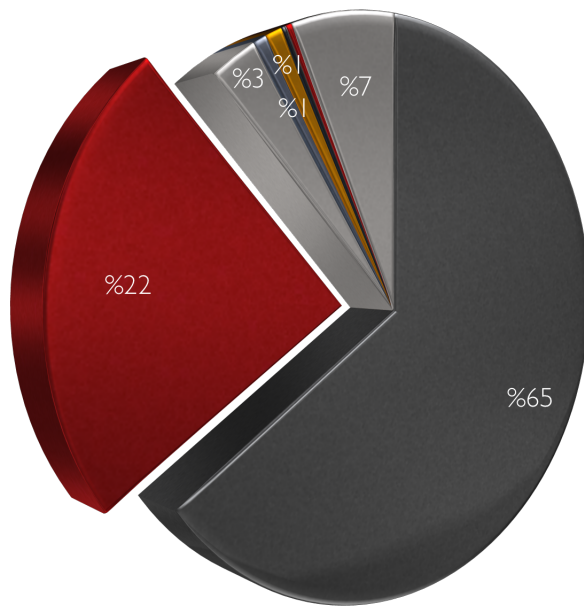
disiplinin *veya'sı* olarak tanımlayarak mesleğimizin yapım süreçlerindeki asli rolünü yok saymaya devam etmektedir.

Bedelini işvereninden alan yapı denetim şirketleri sistemde yaptıkları kamusal hizmetin kaygısından çok, birer ticari kuruluş olma özellikleri ile ön plana çıkmaktadırlar. Kurulmuş çok sayıdaki yapı denetim şirketi; evrak işlerine boğulmuş, çoğunlukla deneyimsiz, yeni mezun veya emekli olup mesleğini yapmayanların diplomalarının kiralanması ile şişirilmiş bordro kadroları oluşmuş; imzacı meslek mensubu istihdam eden ve gerçekte inşaatları sadece donatı/beton mukavemeti açısından denetleyebilen, Bakanlık ve Belediyenin koyduğu bürokratik kurallar ve ticari koşullar içerisinde varlıklarını korumaya çalışan kuruluşlara dönüştürülmüştür.

Yapı Denetimi ve Mimarlar Odası

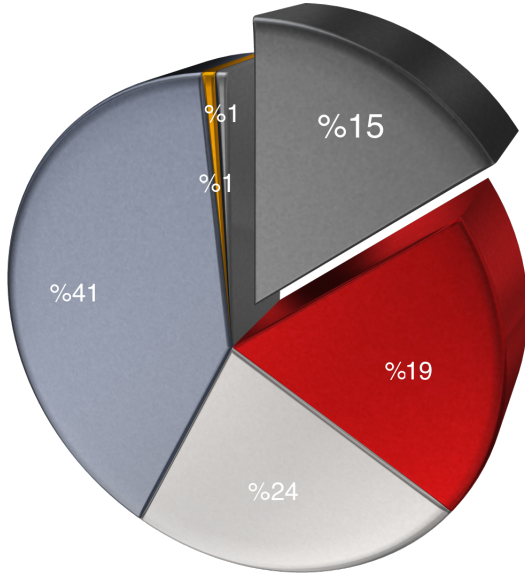
1999 Depreminden önce, sağlıklı işlemeyen, Teknik Uygulama Sorumluluğu (Fenni Mesuliyet) sisteminin yerine getirilen, ancak üzerinde katılımcı bir çalışma süreci işletilmeden, kamusal bir hizmet olması gereken yapı denetimin, kamu yararına aykırı biçimde yasallaştırılması karşısında Odamızca geçmişte ciddi bir muhalefet süreci izlenmiştir. Sisteme karşı eleştirel duruşumuz Bakanlıkça dikkate alınmak yerine, meslek odalarını tamamen sistem dışına çıkartan bir hınç politikası izlenmiştir.

Odamız bu süreçte Bakanlıkça toplanan deliller çerçevesinde onur kurulları marifetiyle üyesine ceza veren bir kurum haline dönüştürülmüştür. Geçmişte onur kurullarına gelen yapı denetim dosyaları Bakanlığa iade edilmişse de, Yüksek Onur Kurulu'na başvuru yapılarak ve yargıya başvurulacağına dair söylemler Odamızın konu hakkındaki tutumunu boşa çıkarmıştır.

Mimarlar Odası Disiplin İşlemlerinde Yapı Denetimin Yeri

KONUSU	İŞLEM
Mesleki Denetimsiz Proje	892
Yapı Denetim	306
Şantiye	38
FSEK	11
Mesleki Davranış Kuralları	14
Şehir Plancıları	3
Kültür Varlıkları	1
BTB'siz	5
Diğer	92
TOPLAM	1362

YD Sisteminde Mesleklere göre Tüm Belge Alanlar

Mimar	4.263
Elektrik Mühendisi	5.427
Makina Mühendisi	6.915
İnşaat Mühendisi	11.933
Jeoloji Mühendisi	227
Jeofizik Mühendisi	14
Kimya Mühendisi	203
28.982	

Bakanlıkça haklarında tutanak tutulan meslek mensupları arasında da sistemde yok sayılan mimar meslektaşlarımızın çoğunlukta olması ayrıca dikkat çeken bir durum olarak görülmektedir.

Yapı denetim sürecinin hiçbir aşamasında varlığı hatırlanmayan meslek odaları, konu usulsüzlük yapan üyelerinin cezalandırılması olunca muhatap alınmakta ve odalarla ilişki sadece ceza verilmesi boyutunda sürdürülmeye devam etmektedir. Odamızın çıkartılan yapı denetim kanununa karşı gösterdiği muhalefette ne kadar haklı olduğu, sistemin aksaklıklarıyla birlikte açıkça ortaya çıkmaktadır.

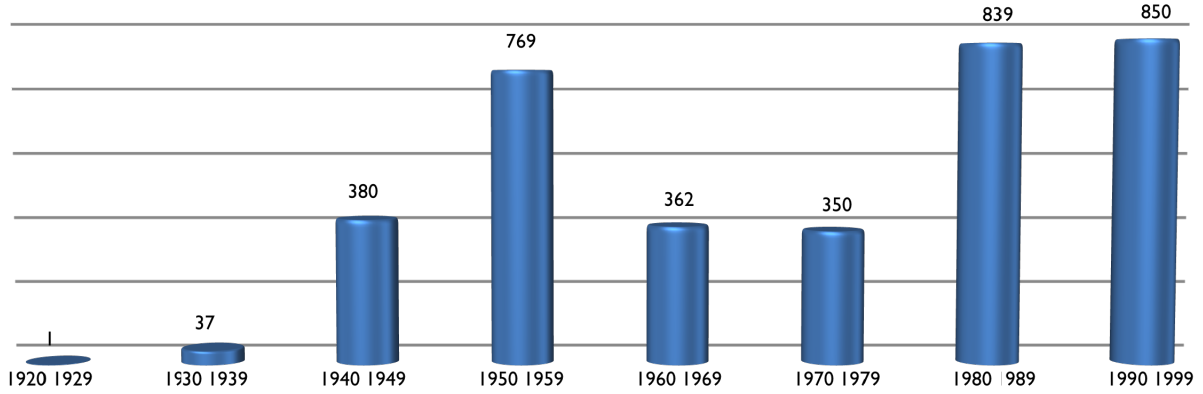
Kanunun çıktığı tarihlerde Odamızın ortaya koyduğu çekinceler geçen süreçte, Bakanlık nezdinde odamızın sistemden dışlanması, mesleğimizin ve meslektaşlarımızın yapı denetimindeki asli unsur olma fonksiyonunun yok sayılmasını da beraberinde getirmiştir. Yapı denetim sistemi içerisinde yer alan üyelerimiz, sistemdeki diğer meslek disiplinleri arasında ikincil öneme haiz bir meslek mensubu statüsünde yaklaşımlara maruz kalmış ve adeta mimarlık mesleği yapı denetim sürecinde yok sayılmıştır.

Mimarlık Mesleğinin Yapı Denetim’de Yeri

Uygulamada makine mühendisi 30.000 m² kontrollükle sınırlandırılmışken; mimarların 360.000m²’lik alanın sorumluluğunu üstlenebilecekleri öngörülmüştür. Sistemde görev yapan diğer mühendislik mesleği mensuplarının istihdam sayıları incelendiğinde durum açıkça görülmektedir. Örneğin; inşaat mühendisleri Odası’nın 107.000 civarında olan üye sayısının %42’sine denk gelen 45.000 üyesinin yapı denetim sisteminde hizmet verdiği bilinmektedir. Buna karşın meslektaşlarımız, denetçi belgesi alanlar içerisinde %15’lik bir paya tekabül etmektedir.

Mimari proje ve uygulama denetçilerinin Oda Onur Kurullarınca cezalandırılmaları talebinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Süreçte mimarları yok sayan Bakanlığın, usulsüzlük tespitlerinde en çok haklarında tutanak tuttuğu meslek, mimarlık mesleği

Üyelerin Doğum Yılına göre YD'de Görev Alanlar

olmaktadır. Sürecin hiçbir aşamasında varlığı hatırlanmayan Mimarlar Odası, konu usulsüzlük yapan üyelerinin cezalandırması olunca muhatap alınmakta ve yapı denetimle ilişki sadece ceza verilmesi boyutunda sürdürülmektedir.

Yapı Denetim Kanunu uygulamaya konulduğu tarihlerde TMMOB'ye bağlı yapı sektörü ile ilişkili tüm meslek disiplinleri, kamusal bir hizmet olan yapı denetimin, özelleştirmeci bir mantıkla ticari piyasaya konu edilmesine karşı çıkmış ve bu doğrultuda ortak bir duruş sergilemesine karşın, bazı odalar süreçte Bakanlık'la görüşmeler yaparak, meslektaşlarının çıkarları doğrultusunda sistemde etkili olmuşlardır.

Mimarlar Odası geçen bu süreçte ilkesel duruşundan taviz vermeden, sisteme karşı duruşunu muhafaza etmiş ve hiçbir şekilde uygulamadaki sisteme müdahil olmamıştır. Bu durum mesleğimizin ve meslektaşlarımızın sistemin içerisinde yalnızlaşmalarına neden olmuştur. Oysa yapı denetimin kamusal bir hizmet olmasını savunmaya devam ederek, mevcut yasalar çerçevesinde sürüp giden yapı denetim uygulamaları içerisinde üyelerimizin haklarının da korunması için gerekli girişimlerin yapılabileceğinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Dünya'da Yapı Denetim

Gelişmiş ülkelerde, işleyiş sistemleri birbirlerinden farklı olsa da, yapı imalat sürecinde denetim mekanizmasının yasal mevzuatı sağlam temeller üzerine oturtulmuş, uygulamada; yapı güvenliği, sağlamlığı, sağlıklı ve yaşanabilir asgari konforu sağlamasına yönelik kurgulanmıştır.

Avrupa Birliği'ne bağlı ülkeler, uygulama farklılıklarına rağmen, İngiltere Yapı Denetim Enstitüsü öncülüğünde bir araya gelerek "Avrupa Yapı Denetim Ortak Girişimi" adı altında örgütlenmişlerdir.

Almanya'da 1930'lu yıllardan beri, denetim yerel yönetimler tarafından yapılmaktadır. Özellikle yapılar için yerel yönetimlerin bünyesinden inşaat müdürlükleri oluşturularak denetim kamu eliyle denetim mimar/mühendislerine yaptırılmaktadır.

Fransa'da ise, 1978 yılından beri 170 m²'nin üstündeki yapılar için sigorta uygulaması zorunluğu öne çıkmış, bu uygulama proje ve inşaat aşamasında teknik denetim modelini

güçlendirmiştir. Yükleniciler, denetçiler ve sigorta kuruluşlarının ayrı ayrı birlikleri bulunmakta, toplamda altı grup tarafından bağımsız denetim işlemleri sürdürülmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde mal sahibi adına çalışan tasarım grubu öncelikle yapıya uygun yüklenici adayları arasında en uygununu seçmektedir. Sonrasında yerel yönetim, yapının uygunluğunu inceleyecek inşaat ruhsatı vermektedir. Yapım aşaması küçük ölçekli inşaat işlerinde, yapı denetimi serbest çalışan uzmanlara veya proje müelliflerine bırakılırken, özellikli yapılarda denetim işlemleri denetim firmalarına bırakılmaktadır. Denetimi yapan kişiler, mimarlık-mühendislik lisans eğitimini takiben, en az dört yıllık mesleki tecrübeden sonra zorlu sınavlara tabi tutulmakta ve dosyaları titizlikle incelenmektedir. Küçük ölçekli işlerde yerel yönetimler süreci yönetirken, orta ve büyük ölçekli inşaat işlerinde bağımsız denetim büroları devreye girmektedir.

Çözüm Önerileri

1. Mimarlara tanınan ve gerçekçi olmayan 360.000m²'lik sorumluluk alanı sınırlanarak, sistem içerisinde daha fazla mimarın görev alması sağlanmalıdır.
2. Mimarların proje denetçisi ve uygulama denetçisi olarak görevlerinin ayrıca tanımlanması gerekmektedir.
3. Yapı denetimde çalışanlarının eğitimlerinin periyodik şekilde yapılarak, değişen mevzuata uyum sağlanmalıdır.
4. Yapı Denetim hizmet oranı arttırılmalı, firmalar mali darboğazdan kurtarılmalıdır.
5. Mal sahibi, müteahhit ve denetçilerin; mevzuattaki tanımları, sorumlulukları ve görevleri net bir şekilde belirlenmelidir.
6. İşçi sağlığı ve iş güvenliği sorumlulukları yapı denetim firmaları üzerinden alınmalıdır.
7. Yerel idare ve yapı denetim firmaları arasındaki yetki karmaşası mevzuat düzenlemesi ile sona erdirilmelidir.
8. Meslek Odaları ile Yapı Denetim Firmaları arasında bağ kurularak, teknik elemanların ücretleri belirlenmesi ve denetlenmelidir.
9. Yapı ve meslek sigortasının denetim sistemine yeniden dahil edilmesi gerekmektedir.
10. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı personeli yapı denetim hakkında yeterli eğitimi almalı ve denetim işlemleri standartlaştırılmalıdır.
11. Cezai işlem gerektiren durumlarda, meslek odalarının yerinde inceleme yapabilmeleri sağlanmalıdır.
12. Mimarlar Odası, belli periyotlarla yapı denetim sistemi içerisindeki aktörleri bir araya getirerek sorunların tartışılmasını sağlamalı, eğitimlerin standartlaştırılması için adım atılmalıdır.
13. Yapı denetim mevzuatı katılımcı bir yöntem izlenerek yeniden hazırlanmalı; mevcut sorunlara, tüm aktörlerin bir araya getirilmesiyle -bilimsel yöntemler ve diğer ülkelerdeki başarılı örnekler de göz önünde bulundurularak- çözümler bulunmalıdır.

14. İnşaat işlerinin iktisadi idaresi ile, yapım tekniklerinin güvence altına alınması unsurlarının birbirlerinden ayrı tutulması gerekmektedir. Yapı denetim firmalarının ve denetçilerin yetkileri yeniden tanımlanarak, müteahhit baskısından kurtulabilmeleri ve gerçek anlamda denetim yapabilmelerinin yolu açılmalıdır.
15. Yapı denetim görevlendirilmesinin elektronik ortamda adil bir şekilde yapılması sağlanmalı, yapım işine uygun nitelikte firmalar görevlendirilmelidir.
16. Denetçi olarak görev yapacak meslektaşlarımızın yetkinliklerinin sınanacağı bir sistem oluşturulmalı ve denetçi belgeleri meslek odaları tarafından düzenlenmelidir.
17. Proje müellifleri ile denetim firmaları arasında sağlıklı bilgi akışının sağlanması için çalışma yapılması gerekmektedir.
18. Yapı denetim sisteminin uluslararası standarda getirilerek, sadece yapı anlamında değil, tüm tapı kalitesini denetleyen bir sisteme dönüştürülmelidir.
19. Yapı denetim firmalarının proje yapmalarının önüne geçecek müeyyideler mevzuatla düzenlenmelidir.
20. Şantiye şefliğinde yetkili meslekler net olarak tanımlanmalı ve sorumlulukları net olarak belirlenmelidir.

** İnşaat Mühendisleri Odası Yapı Denetim Komisyonu üyesi İlkay Teltik'e, vermiş olduğu bilgi ve katkılar için teşekkür ederiz.*